

Yoshlarning jamiyat rivojiga qo‘shayotgan hissassi ta’lim, ekologiya, innovatsiya va ijtimoiy tenglik yo‘nalishlarida yaqqol sezilmoqda. Davlat va nodavlat tashkilotlari yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish uchun ularni qo‘llab-quvvatlashga, volontyorlikni rag‘batlantirishga va ularga keng imkoniyatlar yaratishga e’tibor qaratishi lozim.

Shunday qilib, yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish nafaqat ularning shaxsiy rivojlanishiga, balki jamiyatning umumiy taraqqiyotiga ham xizmat qiladi. Bu jarayonda davlat, ta’lim muassasalari, fuqarolik jamiyati institutlari va o‘zining kelajagiga befarq bo‘lmagan yoshlarning hamkorligi muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xolmirzayev S. Yoshlar siyosati va ijtimoiy faollik. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
2. Karimov A. O‘zbekiston yoshlari: Jamiyatdagi o‘rni va istiqbollari. Toshkent: Fan, 2020.
3. Hasanov R. Volontyorlik harakati va uning yoshlar taraqqiyotidagi roli. Samarqand: Zarafshon, 2019.
4. UNDP. Youth Empowerment and Social Engagement Report. New York: United Nations, 2022.
5. OECD. Youth and Social Participation: Global Trends and Policies. Paris: OECD Publishing, 2023.

BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA QIZIQARLI VA SAMARALI O‘QITISH USULLARI

Egamova Lobar

Jizzax shahar 6 - maktabda boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang‘ich ta’lim jarayonida qo‘llaniladigan qiziqarli va samarali o‘qitish usullari haqida batafsil tahlil berilgan. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘quv xususiyatlari, o‘qitish jarayonida interfaol metodlardan foydalanish, texnologiyalar yordamida ta’limni samarali tashkil etish, ijodkorlik va mustaqil fikrlashni rivojlantirish, shuningdek, baholash tizimi va o‘quvchilarni rag‘batlantirish usullari yoritilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, zamonaviy o‘qitish metodlari va texnologiyalarining qo‘llanilishi o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshirish va ta’lim samaradorligini yanada kuchaytirish imkonini beradi.

Kalit soʻzlar: boshlangʻich taʼlim, interfaol metodlar, ijodkorlik, mustaqil fikrlash, baholash tizimi, taʼlim texnologiyalari, oʻquvchilarni ragʻbatlantirish, oʻquvchilarning motivatsiyasi, oʻquvchilarning kognitiv rivojlanishi.

Boshlangʻich taʼlim – bu bolaning oʻz taʼlimiy faoliyatini boshlashiga yordam beradigan dastlabki bosqichdir. Bu davrda bolalar nafaqat ilmiy bilimlarni, balki ijtimoiy va emotsional koʻnikmalarni ham egallaydilar. Shu sababli, boshlangʻich sinf oʻqituvchisi oʻquvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda, ular uchun qiziqarli va samarali taʼlim metodlarini tanlashi zarur. Bugungi kunda taʼlim jarayonida interfaol metodlar, zamonaviy texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar taʼlim sifatini oshirishga katta hissa qoʻshadi.

Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, oʻquvchilarning bilimga qiziqishi va ular bilan ishlashda oʻqituvchining metodik yondashuvi muhim rol oʻynaydi. Xususan, oʻqitishda anʼanaviy usullardan tashqari, interfaol metodlar va axborot texnologiyalaridan foydalanish oʻquvchilarni yanada faol ishtirok etishga undaydi, ularning kognitiv va emotsional rivojlanishini qoʻllab-quvvatlaydi.

Boshlangʻich sinf oʻquvchilari – bu yosh guruhida bolaning oʻziga xos oʻquv xususiyatlari va ehtiyojlari mavjud boʻladi. Bu xususiyatlarni hisobga olgan holda, oʻqitish metodlari tanlanishi zarur:

Qiziquvchanlik – bolalar oʻrganishga va yangi bilimlarni egallashga doimiy intilishda boʻladilar. Ularning faoliyatida faqat oʻrganish jarayonining qiziqarli va ijtimoiy jihatlari asosiy oʻrin tutadi.

Tasavvur va ijodkorlik – boshlangʻich sinf oʻquvchilari yangi tushunchalar va bilimlarni tasavvur qilib, amaliyotda qoʻllashni istaydilar. Ular koʻpincha fantaziya va ijodiy fikrlashga asoslangan yondashuvlarni afzal koʻradilar.

Jismoniy va aqliy faollik – bolalar harakat qilishga, interfaol faoliyatlarda ishtirok etishga intilishadi. Ular koʻpincha oʻrganish jarayonida koʻproq amaliy ishlar, tajribalar va oʻyinlar orqali bilim olishadi.

Emotsional sezuvchanlik – bolalar oʻqituvchining his-tuygʻularini, munosabatlarini va ijtimoiy oʻzaro taʼsirlarni sezishga moyildirlar. Oʻqituvchi va oʻquvchilar oʻrtasidagi ijobiy munosabat bolalarning oʻquv jarayonidagi muvaffaqiyatiga taʼsir qiladi.

Ushbu xususiyatlarni hisobga olgan holda boshlangʻich taʼlimda oʻquvchilarni faol ishtirok etishga undaydigan, ijodiy fikrlash va oʻz-oʻzini rivojlantirishga yoʻnaltirilgan metodlar qoʻllanilishi muhimdir.

Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlar – o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydigan, ularning qiziqishini oshiradigan metodlardan biridir. Ular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. "Aqliy hujum" (Brainstorming) – bu metodda o'quvchilarga mavzu yuzasidan erkin fikrlar bildirish imkoniyati beriladi. Bu metod o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishga yordam beradi.
2. "Jamoaviy ta'lim" – guruhda ishlash orqali o'quvchilar o'zaro muloqot qilishadi, bir-biridan o'rganishadi va jamoaviy fikrlashni o'zlashtiradilar.
3. "Klaster" usuli – o'quvchilar birgalikda asosiy g'oyalarni tuzish orqali mavzuni tahlil qilishadi, bu esa ularning fikrlarining tizimlashtirilishiga yordam beradi.
4. "Savol-javob" (Q&A) – o'quvchilarga savollar berib, ularning fikrlash qobiliyatini oshiradigan metod. Bu metodda o'quvchilarning o'rgangan materiallarini mustahkamlash va tahlil qilish imkoniyati yaratiladi.
5. Axborot texnologiyalaridan foydalanish – interaktiv doskalar, ta'lim ilovalari, elektron darsliklar, video va animatsiyalar orqali o'quvchilarning diqqatini jalb qilish va bilimlarini mustahkamlash.

Interfaol metodlarning afzalliklari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

O'quvchilarning dars jarayoniga faol ishtirok etishi.

Mustaqil fikrlash va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish.

O'rganilgan materialni yaxshiroq eslab qolish va ko'proq o'zlashtirish.

Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarda ijodkorlik va mustaqil fikrlashni rivojlantirish uchun quyidagi yondashuvlar qo'llanilishi mumkin:

"Ertak yaratish" – o'quvchilarga o'z ertaklarini yaratish imkoniyati beriladi. Bu metod bolalarning tasavvurlarini kengaytiradi va ijodiy fikrlashga undaydi.

"Tadqiqot ishlari" – o'quvchilarga oddiy ilmiy tajribalar o'tkazish va yangi bilimlarni mustaqil o'rganish imkoniyati beriladi. Bu metod mustaqil fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi.

"Rol o'ynash o'yinlari" – ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun o'quvchilarni turli rollarni bajarishga undash. Bu yondashuv bolalarda ijtimoiy vaziyatlarda o'zini tutish va muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Ijodkorlikni rag'batlantirish uchun o'qituvchi quyidagilarga e'tibor berishi kerak:

1. O'quvchilarga o'z g'oyalarni yaratishga imkoniyat berish.
2. Xatolarni o'rganish va ularni yaxshilash imkoniyatini yaratish.

3. Mashg'ulotlarni qiziqarli va ijodiy muhitda o'tkazish.

Boshlang'ich ta'limda baholash tizimi – bu o'quvchilarning bilimlarini tahlil qilish va ularning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirishga xizmat qiladigan muhim vositadir. An'anaviy baholash tizimidan tashqari, quyidagi yondashuvlar qo'llanilishi mumkin:

Formativ baholash – jarayon davomida o'quvchilarning o'zgarishini, yutuqlarini va qiyinchiliklarini aniqlash va shu asosda to'g'ri yo'nalishlarni belgilash.

Refleksiya – o'quvchilar o'zlarini va o'qish jarayonini tahlil qilishlari, o'rganilgan materialni qayta ko'rib chiqishlari kerak.

O'zaro baholash – o'quvchilar bir-birining ishini baholab, mustaqil fikrlashni rivojlantirishadi.

Rag'batlantirish usullari:

1. Tashqi rag'batlantirish – mukofotlar, yulduzchalar, sertifikatlar, maqtovlar.
2. Ichki motivatsiyani oshirish – o'quvchilarga ularning yutuqlarini ta'kidlab, ular uchun maxsus topshiriqlar berish.
3. Ota-onalar bilan hamkorlik – o'quvchilarning muvaffaqiyatlarini uyda ham rag'batlantirish.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'limda qiziqarli va samarali o'qitish usullari bolalarning akademik va shaxsiy rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Interfaol metodlar, texnologiyalar va ijodkorlikni rivojlantirishga asoslangan yondashuvlar o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodiy yondashish va ta'limga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Ta'lim jarayonida qo'llaniladigan zamonaviy metodlar va baholash tizimlari o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini yaxshilaydi va ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vygotskiy L.S. Ta'lim va rivojlanish. Moskva: Pedagogika, 1986.
2. Dewey J. Demokratiya va ta'lim. Nyu-York: Macmillan, 1916.
3. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. Boshlang'ich ta'lim metodik qo'llanma. Toshkent: O'zbekiston, 2022.
4. Piaget J. Bolalar psixologiyasi. Nyu-York: Routledge, 2001.

MAKTABGACHA TA'LIMDA INNOVATSION YONDASHUVLAR VA SAMARALI BOSHQARUV